

**RUSTAM ABDULLAEV IJODIDA KONSERT JANRINING
RIVOJLANISHI**

O'zbekiston Davlat Konservatoryasi Nukus filiali "umumiy kasbiy va social-gumanitar fanlar" kafedrası "Musiqashunoslik" mutaxassisligi 3- kurs talabasi

Madrimova To'xtajon

Ilmiy rahbar

Lyubimseva Viktoriya Sergeyevna

Annotatsiya Maqola Rustam Abdullaevning fortepiano va skripka kontsertlarini tahlil qiladi. Asarlar zamonaviy o'zbek bastakorligida milliy meros va zamonaviy kompozitsiya texnikasini uyg'unlashtirishni ko'rsatadi. Har bir konsert tinglovchida estetik zavq va ma'naviy taassurot qoldiradi.

Kalit so'zlar: Rustam Abdullaev, fortepiano kontsertlari, skripka kontserti, zamonaviy o'zbek bastakorligi, milliy meros.

Annotation The article analyzes Rustam Abdullaev's piano and violin concertos. The works demonstrate the combination of national heritage with modern compositional techniques in contemporary Uzbek music. Each concerto leaves aesthetic pleasure and spiritual impression on the listener.

Keywords: Rustam Abdullaev, piano concertos, violin concerto, contemporary Uzbek composition, national heritage.

Аннотация Статя анализирует фортепианные скрипичные концерты Rustama Abdullaeva. Произведения показывают сочетание национального наследия с современными композиционными приемами в современной узбекской музыке.

Kazhdoe proizvedenie ostavlyayet esteticheskoe udovol'stvie i dukhovnoe vpechatlenie u slushatelya.

Klyuchevye slova: Rustam Abdullaev, fortepiannye kontserty, skripichnyy kontsert, sovremennaya uzbekskaya kompozitsiya, natsional'noe nasledie.

Musiqa san'ati inson ruhiyatini boyituvchi, milliy madaniyatning ajralmas qismidir, O'zbekiston musiqasida ulkan iz qoldirgan kompozitorlardan biri – Rustam Abdullaevdir. Uning ijodi milliy an'analarga chuqur asoslangan bo'lib, jahon musiqiy madaniyati bilan uyg'unlashgan. Rustam Abdullaev nafaqat sermahsul bastakor, balki pedagog va ilmiy rahbar sifatida ham tanilgan.

Rustam Abdullaev 1947-yil 12-fevralda Xorazmda tug'ilgan. U O'zbekiston Bastakorlar uyushmasi raisi, O'zbekiston Davlat konservatoriyasining Kompozitsiya va cholg'ular kafedrasini professori bo'lib, deyarli barcha musiqiy janrlarda sermahsul ijod qilgan. Uning musiqasi yorqin o'ziga xoslik, cheksiz hayotiylik, nekbinlik va keng qamrovli dunyoqarash hissi bilan ajralib turadi.

Abdullaev qadimiy Xorazm musiqiy an'analari va milliy merosni chuqur o'zlashtirgan, shuningdek, jahon san'ati va ilmiga bebaho hissa qo'shgan ko'plab shaxslarni tarbiyalagan. Uning ijodiy individualligi aniq, mantiqiy fikrlashni jonli hissiyotlilik bilan uyg'unlashtiradi, badiiy temperament va o'ziga xos tovushlar orqali hayratga soladigan badiiy yechimlarni yaratadi. Rustam Abdullaevning asarlarida milliy meros zamonaviy musiqiy yozuv texnikasi bilan uyg'unlashgan. U operalar, baletlar, simfonik va vokal asarlar yaratgan, bolalar uchun musiqiy kompozitsiyalar ham yozgan. Shu bilan birga, u pedagog sifatida yosh avlodni musiqa san'ati ruhida tarbiyalashga katta hissa qo'shgan.

R. Abdullaevning yorqin ijodidan biri beshta fortepiano konsertlari (1972, 1989, 1993, 1994, 1998). Beshta konsertning har biri hayot taassurotlarining unutilmas lahzasi, bastakorning boy ma'naviy dunyosining bir qirrasidir.

Konsertlarning tasvirlari nihoyatda keng. R. Abdullaevning konsert kompozitsiyalari orasida shuningdek, o'zbek hayotining rang-barang eskizi bo'lgan, dinamik ufar ritmlari – usullari bilan ta'kidlangan fortepiano va orkestr uchun yaratilgan “Ratalla” nomli temperamentli asar ham bor.

R. Abdullaevning "Skripka kontserti" (2011) ustozning ijodiy evolyutsiyasida yangi bosqichni belgilaydi. Ikki qismdan iborat birinchi qismda, epik monologda, kontsert qahramoni tinglovchi oldida xayolparast sifatida paydo bo'ladi, inson taqdiri, uning g'ayrioddiy burilishlari va o'zgarishlari haqida mulohaza yuritadi. Ikkinchi qismda, rondo sonatasida, bastakor tinglovchini hayotning qarshilik ko'rsatib bo'lmaydigan oqimiga, taqdir uni majburlagan voqealarni gavdalantiradi.

Birinchi pianino kontserti (1972) Birinchi marta 1972-yil iyul oyida Toshkentda ijro etilgan. O'zbekiston Davlat simfonik orkestri. Dirijyor: O'zbekiston xalq artisti, professor Zohid Xaknazarov. Solist: bastakor. Birinchi fortepiano kontserti R. Abdullaevning ijodidagi muhim bosqich bo'ldi. Bu yosh bastakorning birinchi chinakam muvaffaqiyatli asari bo'ldi. Asar R. Abdullaev ijodining asosiy tamoyillarini yorqin ifodalaydi. Kontsertning tasvirlari o'zbek xalqining hayoti va urf-odatlari bilan bog'liq. Xorazm folklori janrlaridan foydalanib, bastakor o'zining tasavvuri va instrumental ranglarning o'zaro ta'siri bilan tinglovchini o'ziga jalb qiladigan jonli, ta'sirchan asar yaratdi. Kontsert erkin she'r shaklida yozilgan bo'lib, faol, dinamik va lirik ilhomlantiruvchi obrazlarni rivojlantiradi. Kontsertning dramatik markazi solistning Xorazm xalq kuyi "Surnay Lazgi"ning improvizatsiyaviy rivojlanishiga asoslangan kengaytirilgan, virtuoz kadenzasidir. Konsert musiqasi tezkor dinamizm, samimiy lirizma va o'ynoqi yumorni uyg'unlashtirgan bo'lib, bu R. Abdullaevning keyingi asarlarida ajoyib tarzda rivojlantirildi. Forteapiano va orkestr uchun ikkinchi kontsert "Navro'z taronalari" ("Navro'z qo'shiqlari"), 1989. Birinchi ijro 1991-yil 21-yanvarda Moskvada.

Belarus Davlat simfonik orkestri. Dirijyor Yuriy Tsiryuk. Solist – muallif.

Bastakor bahorgi Navro'z bayramining birinchi kunida tongdan shomgacha bo'lgan sahnani qayta yaratish uchun Ikkinchi Fortepiano Kontsertini o'ylab topdi. Asar dasturi bastakorning shakl tanlashini belgilab berdi - oyna reprizasi, rivojlanish epizodlari, kirish va koda bilan bir harakatli sonata. Bu yorqin, quyoshli va quvnoq asar Xorazm xalq raqsi va qo'shiq mavzulariga asoslangan. Bastakor turli xil ifodali fortepiano texnikalaridan foydalangan holda o'zbek milliy cholg'ulari - karnay, dutor va chang - va ularning o'ziga xos tembrlarini yetkazadi. Xorazm xalq kuyining "Sadri Gusfand"dan foydalanish, shuningdek, Xorazm usuli "Kum-mushuk" (Qum mushuki) asosida yaratilgan yakkaxonning kadenzasi ham ayniqsa qiziqarlidir. Ushbu kompozitsiyada Navro'z mavzusiga murojaat qilib, R. Abdullaev boy milliy merosga bo'lgan minnatdorchiligini noyob tarzda ifoda etdi, hayotga yorqin, optimistik qarash va tabiatning uyg'onishidan samimiy quvonch tuyg'usini ifoda etdi. Yozuvni xalqaro tanlov laureati Behzod Abdullaev ijro etdi.

"Tay kuylari" uchinchi fortepiano konserti (1991)

I. Maestoso. Allegro troppo emas.

II. Andante.

III. Allegro.

Birinchi chiqish - 1991 yil 9 iyunda Bangkokda. Belarus davlat simfonik orkestri.

Dirijyor: Xalqaro tanlov laureati Viktor Anisimov. Solist: Ofeliya Yusupova. Uchinchi Konsert o'zbek fortepiano va simfonik adabiyotining ajoyib yutuqlaridan biridir. Ushbu asarning O'zbekiston mustaqillik yilida nashr etilishi respublikaning G'arb va Sharqning ko'plab mamlakatlari, xususan, Tailand bilan madaniy aloqalarini kengaytirishga hissa qo'shdi. Asar tailandlik bastakor, pianinochi va jamoat musiqasi arbobi Nat Yontararak tomonidan Tailand malikasining yubileyi sharafiga buyurtma qilingan. Konsert uch qismdan iborat sikl bo'lib, unda sonataga

o‘xshash Allegro sekin, lirik harakatga yo‘l ochadi, undan keyin yakunlovchi janr-raqs finali keladi. Asarda ikkita majoziy soha qarama-qarshi qo‘yilgan Konsert o‘zbek milliy kuylari, tailand folklori, polifonik rivojlanish texnikasi, zamonaviy yozuv va jazz improvizatsiyasi kabi turli uslublarni uyg‘unlashtirib, asarga o‘ziga xos, ifodali xususiyat bag‘ishlaydi. R. Abdullaev instrumental ranglarni chinakam hayratlanarli darajada mahorat bilan ijro etishini, konsert janrining o'ziga xos xususiyatlarini chuqur tushunishini va instrumental dramaturgiyani mukammal egallashini namoyish etadi. Konsert Bangkokda lazer diskka yozib olindi.

Rustam Abdullaevning fortepiano va skripka kontsertlari zamonaviy o‘zbek bastakorligining eng yorqin namunalaridan biri hisoblanadi. Ularning har biri bastakor ijodidagi yangi bosqichni, milliy musiqiy meros va zamonaviy yozuv texnikasini uyg‘unlashtirish qobiliyatini ochib beradi. Birinchi kontsertdan so‘nggi skripka kontsertigacha bo‘lgan asarlar Abdullaevning badiiy individualizmi, lirik va epik tafakkuri, shuningdek, jonli ritmik va rang-barang melodik ifodalarini namoyon qiladi.

Ushbu konsertlar orqali bastakor xalqimizning musiqiy an‘analari, turli millat va madaniyatlarning obrazlari va hayotiy voqealarni musiqiy tasvirlash imkoniyatini yaratdi. Har bir konsert tinglovchini ma‘naviy boyitadi, milliy ruhni va estetik go‘zallikni his qilishga chorlaydi. Shu bilan birga, R. Abdullaevning asarlari xalqaro musiqiy maydonda tan olinib, o‘zbek musiqa san‘ati tarixida mustahkam iz qoldirdi.

Umuman olganda, Rustam Abdullaevning konsertlari – milliy an‘ana va zamonaviy bastakorlikning mukammal uyg‘unligi bo‘lib, ularning badiiy boyligi, ijodiy rang-barangligi va chuqur ma‘naviy mazmuni bilan tinglovchilarda unutilmas taassurot qoldiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullaev, R. Fortepiano va skripka konsertlari ijodi. Toshkent: O‘zbekiston Davlat konservatoriyasi nashriyoti, 2012.
2. Qahramonov, S. Zamonaviy o‘zbek bastakorligi tarixi. Toshkent: San’at nashriyoti, 2010.
3. Mirzaev, T. O‘zbekiston musiqa madaniyati va xalq musiqasi. Toshkent: Fan nashriyoti, 2008.
4. Rustam Abdullaev bilan intervyu. Toshkent, 2015.
5. O‘zbekiston Bastakorlar uyushmasi materiallari, 1990–2020.
6. Xorazm folklori va musiqiy an’analari: ilmiy maqolalar to‘plami. Toshkent, 2005.
7. Davlat simfonik orkestri arxiv materiallari, Toshkent, 1972–1998.
8. Shakirov, M. Milliy va zamonaviy musiqiy yozuv texnikasi. Toshkent: Musiqiy nashr, 2011.